

2 руб., для иногородних – 3 руб. в год. Печатать издание планировалось в типографии П.С. Цейхенштейна, но уже в прошении от 29 ноября 1907 г. говорится о перенесении печатания в типографию В.И. Склабинского, помещающуюся во 2-м участке по Полицейскому переулку в собственном доме [2, л. 3].

Появление подобного издания в Астрахани свидетельствовало о процессе становления отраслевой журналистики как части системы печати и способствовало совершенствованию медицинского дела в губернии. Опыт выхода подобного специализированного органа печати способствовал тому, что в 1910 г. врачом Августой Александровной Дерновой-Ярмоленко была предпринята попытка издавать частным образом журнал «Семейное воспитание», в программу которого входили вопросы особенностей детского возраста, ненормальности детского возраста, современной педиатрии: данные экспериментальной психологии, гигиена тела и души ребенка, корреспонденции родителей и воспитателей, сравнительная педагогика [5]. Как и издание Общества врачей, журнал печатался в типографии В.И. Склабинского выходил до 1911 г.

Литература

1. Акопов, А.И. Отечественные специальные журналы (1765–1917): историко-типологический обзор / А.И. Акопов. – Ростов н/Д: Изд-во Ростовского ун-та, 1986. – 83 с.
2. ГААО, Фонд 1. – Оп. 2. – Ед. хр. 755 на 30 л.
3. ГААО, Фонд 1. – Оп. 2. – Ед. хр. 996 на 334 л.
4. ГААО, Фонд 1. – Оп. 2. – Ед. хр. 707 на 114 л.
5. ГААО, Фонд 1. – Оп. 2. – Ед. хр. 1057 на 12 л.

Пётр Дарашчонак

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ЛЯ ВЫТОКАЎ ГЕНДАРНАЙ ПРЭСЫ: ЧАСОПІСУ «АЛЕСЯ» – 90 ГОД

У лістападзе 1924 г. убачыў свет першы нумар часопіса для беларускіх жанчын, якому было накіравана прайсці доўгі творчы шлях і зрабіць вялікі ўнёсак у літаральна ўсе жыццёва важныя сферы дзейнасці нашага грамадства. Створаны пры аддзеле па працы сярод жанчын ЦК Кампартыі Беларусі штомесячны беларускамоўны грамадска-публіцыстычны і літаратурна-мастацкі часопіс спачатку меў загаловак «Беларуская работніца і сялянка», з 1931 па 1941 г. – «Работніца і

калгасніца Беларусі», з 1946 па 1994 г. – «Работніца і сялянка». І толькі з 1995 г. ён носіць сучасную назву.

У першым нумары часопіса быў змешчаны праграмны артыкул «От редакции», у якім вызначалася мэта выдання для жанчын і сям'і: «Пранікнуць ва ўсе куткі нашай сялянскай, яшчэ малапісьменнай Беларусі, абуджаць свядомасць працоўных жаночых мас, клікаць іх на актыўную працу, згуртаваць іх вакол нашых жаночых аддзелаў, дэлегацкіх сходаў, растлумачыць сялянцы-бяднячцы сутнасць камуністычнага руху, клікаць яе ў партыю, знаёміць з жыццём і побытам работніцы і ўмацоўваць паміж імі брацкі саюз» [3, с. 1].

Журналісты выдання правялі перад выходам першага нумара вялікую арганізацыйную работу, у выніку чаго дзясяткі артыкулаў, карэспандэнцый, заметак, апавяданняў, вершаў сталі асновай для фарміравання 10–15 пастаянных аддзелаў і рубрык. Часопіс, як і ўся тагачасная нацыянальная прэса, рабіў першыя крокі па шляху беларусізацыі, таму назвы аддзелаў друкаваліся на дзвюх мовах: «Правыбары дэлегацкіх сходаў», «Литературно-художественный отдел», «Как живет и строится СССР и БССР», «Жыццё і барацьба замежных рабочых і сялян», «Жыццё работніцы і сялянкі», «Новый быт», «Мать и дитя», «Детское движение» і інш.

Першым рэдактарам часопіса была Марыя Фёдараўна Муратава, якая нарадзілася ў г. Бахмачы (Украіна) у сям'і чыгуначніка. У 1918 г. яна, ўжо будучы камсамолкай, працавала ў рэўтрыбунале г. Бахмачы. Потым разам з бацькамі яна пераехала на жыхарства ў г. Невель Віцебскай губерні і ўладкавалася на пасаду сакратара павятовага ваенкамата. Неўзабаве павятовы камітэт партыі накіраваў М.Ф. Муратаву на прафсаюзную работу. Тады ж яна атрымала вельмі небяспечнае заданне – правесці разведку ў адным з куткоў павета, дзе лютавала контррэвалюцыйная банда. Мясцовыя чэкісты вырашылі паслаць дзяўчыну на гэту аперацыю таму, што яе ў павеце амаль ніхто не ведаў. Небяспечнае заданне было выканана паспяхова, і ў 1919 г. яе нават без кандыдацкага стажу прынялі ў члены балышавіцкай партыі. У гады грамадзянскай вайны М.Ф. Муратава рвалася на фронт, каб са зброяй у руках абараняць заваёвы рэвалюцыі. Але лёс распарадзіўся інакш: у павятовым камітэце партыі палічылі, што яна павінна застацца на месцы для арганізацыі дапамогі Чырвонай арміі, фронту. Праз Невель бясконца ішлі эшалоны з хворымі і параненымі, таму актыўнай дзяўчыне з арганізатарскімі здольнасцямі было даручана размяшчаць іх па шпіталях, мабілізаваць мясцовых жанчын на дапамогу воінам.

Пасля заканчэння грамадзянскай вайны па ініцыятыве самой М.Ф. Муратавай Невельскі павятавы камітэт партыі накіраваў яе на вучобу ў адну з маскоўскіх ВНУ. Але рабфак яна не скончыла, бо жаночы аддзел ЦК РКП(б) прызначыў яе на пасаду загадчыцы жаночага аддзела Белбюро ЦК РКП(б). Марыі Фёдараўне было толькі 22 гады, калі яна патрапіла на партыйную працу ў Мінск. На новым месцы яна прыклала шмат намаганняў для арганізацыі жаночых арцеляў, працавала над пытаннямі паляпшэння ўмоў жаночай працы на вытворчасці, займалася пытаннямі ўключэння жанчын у работу савецкіх устаноў і грамадскіх арганізацый [1, с. 183–184]. І калі па рашэнні ЦК КП(б)Б быў створаны часопіс «Беларуская работніца і сялянка», М.Ф. Муратава ўзначаліла яго рэдакцыйны калектыў.

Відаць, упершыню за ўсю папярэдняю гісторыю беларускага друку ў рэдкалегіі аказалася больш жанчын, чым мужчын. Апрача галоўнага рэдактара, у яе склад увайшлі Л. Багуцкая, Л. Каган – намесніца загадчыцы жаночага аддзела пры ЦК КП(б), Б. Каменскі і В. Валынскі. Часопіс выходзіў на 46–50 старонках фармату А4, тыраж першых двух нумароў складаў 6000 экз. Пазней, у 1925–1928 гг. наклад вагаўся ў межах ад 2000 да 8000 экз. у залежнасці ад колькасці падпісчыкаў. Асобны нумар часопіса па падпісцы і ў розніцу каштаваў 20 кап., але з мэтай прыцягнення больш шырокага кола чытачоў рэдакцыя пайшла на зніжэнне кошту аднаго нумара да 15 кап. Вокладкі першых нумароў часопіса ўпрыгожваў каляровы малюнак дзвюх жанчын – работніцы прамысловасці і працаўніцы вёскі.

У адпаведнасці з традыцыяй, якая склалася ў першыя гады савецкай улады, часопіс адкрываўся артыкулам на зладзённую палітычную, радзей эканамічную тэматыку. Першы нумар выдання пачынаўся артыкулам Н. Крупскай «Ленинская партия и Октябрьская революция». Тут жа былі змешчаны матэрыялы дзяржаўных і савецкіх дзеячаў БССР А. Крыніцкага («Крестьянки, ближе к Совету, ближе к партии»), І. Адамовіча («Работницы и сялянки, выбирайце ў Советы»). У № 8 часопіса за ліпень 1925 г. з артыкулам «Великая годовщина освобождения от белополяков» выступіў А. Славінскі, а ў № 10 (36) 1927 г. выйшла публікацыя генеральнага сакратара ЦК КП(б)Б В. Кнорына «Десятилетие Великого Октября и женщина». Друкаваліся ў часопісе і вядомыя ў 20-я гг. журналісты і арганізатары друку М. Шулман, В. Нодэль, А. Оршын, Я. Бутомаў, А. Звонак. З першых нумароў у літаратурна-мастацкім адзеле часопіса публікаваліся творы вядомых беларускіх пісьменнікаў і паэтаў – Я. Купалы (верш «Дзве сястры»), К. Чорнага (апавяданне

«Радасць жанчыны»), Ц. Гартнага (апавяданне «Міхасёва Марыля»), А. Гурло (верш «Сялянцы»), З. Бядулі (апавяданне «Дэлегатка»), А. Дудара (верш «Свята працоўных») і інш.

На старонках жаночага часопіса атрымалі пастаянную прাপіску матэрыялы аб жыцці, працы, сацыяльным становішчы жанчын у Англіі, Германіі, Індыі, Швейцарыі, Японіі і многіх іншых краінах свету. Зразумела, што большасць публікацый у адпаведнасці з класавай дактрынай бальшавізму мела свае спецыфічныя рысы, але і яны дазвалялі істотна пашырыць светапогляд чытачоў. Не пакідала па-за ўвагай жаночае выданне і пытанні ўнутранага жыцця. Справаздачы аб з'ездах актыўных удзельніц грамадскага жыцця, карэспандэнцыі аб працы жанчын на прадпрыемствах, у вясковых гаспадарках пісалі журналісткі Л. Багуцкая, Е. Кантаровіч, Н. Танаеўцава, С. Крэмер, С. Фрай, Л. Каган і інш. Пастаяннымі аўтарамі з'яўляліся ўрач М. Поляк (аддзел «Охрана здоровья»), аграномы С. Фрыдолін, Ластоўскі вялі рубрыку «Сельская гаспадарка». Супрацоўнікі часопіса ўцягвалі ў журналісцкую дзейнасць найбольш здольных няштатных аўтарак. Падводзячы вынікі двухгадовай працы часопіса, рэдакцыя адзначала, што ў выданне пісалі каля 150 рабкорак [2, с. 6]. У юбілейным нумары былі змешчаны фотаздымкі лепшых рабкорак – Р. Палянскай, Паповай, Райнес, Цалкінай, і селькорак – Агароднік, Асаёнак, В. Гіцкай, К. Кавалеўскай, В. Сялівончык, Шавель. Рэдакцыя рэгулярна змяшчала парады вопытных журналістаў аб тым, як пісаць, як выбраць цікавую тэму, як падбіраць факты. Асобныя публікацыі датычыліся мовы і стылю допісаў у рэдакцыю.

У часопісе «Беларуская работніца і сялянка» другой паловы 20-х гг. знайшлі адлюстраванне буйныя змены ў жыцці жанчын. У № 15 выдання за 1926 г. з дапамогай інфаграфікі знайшлі адлюстраванне тэмпы росту колькасці жанчын-дэлегатак у савецкіх і грамадскіх арганізацыях. Калі ў 1924 г. у іх працы ўдзельнічала 6500 жанчын, то ў 1925 г. – ужо 15 000. Жанчын – членаў сельсаветаў у 1924 г. налічвалася 472, а ў 1925 г. – 2304, у камітэтах узаемадапамогі – адпаведна 24 і 318. У гарсаветах у 1924 г. працавалі толькі 7 % жанчын, а ў 1925 г. гэты паказчык вырас да 30 %. За гэты ж год удвая павялічылася колькасць жанчын у кааперацыі (з 59 да 119) і ў прафсаюзных арганізацыях (з 769 да 1509) [2, с. 11].

Да канца 20-х гг. дзейнасць часопіса праходзіла ў рэчышчы беларусізацыі. На старонках выдання друкаваліся літаратурныя творы П. Галавача, М. Зарэцкага, М. Горнага, нарысы Ю. Лявоннага, А. Матусевіча, М. Берагавога, навукова-папулярныя артыкулы А. Кома-

ра, М. Нікольскага, лісты вядомага селькора Р. Лапіцкага. Праз чатыры гады працы вакол часопіса гуртавалася ўжо 275 рабселькорак. Адказнымі рэдактарамі часопіса ў 1926 г. былі М. Муратава і Л. Багуцкая, у 1928 г. – С. Крэмер і М. Меерзон. У 1930 г. пры рэдактарах Н. Буравай і Г. Рагазіннікавай тыраж выдання дасягнуў 21 300 экз. Пад націскам мацнеючай адміністрацыйна-каманднай сістэмы часопіс для жанчын і сям’і істотна змяніў тон і тэматыку. На першае месца выйшла тэматыка калектывізацыі і партыйных «чыстак», выкрыццё «ворагаў народа» і асуджэнне рэлігійнага дурману, адсунутымі на задворкі аказаліся напрацаваныя за папярэднія гады тэмы, так ці інакш звязаныя з агульнаеўрапейскімі каштоўнасцямі – барацьбой за фактычную роўнасць жанчын з мужчынамі, набыццём адукацыі і кваліфікаванай прафесіі, паляпшэннем умоў працы і побыту, выхаваннем дзяцей. Непатрэбнымі, нават шкоднымі для будаўніц сацыялістычнага грамадства лічыліся нават пытанні жаночай моды.

Літаратура

1. Коган-Писманник, Е. Революцией мобилизованная... / Е. Коган-Писманник // Неман. – 1976. – № 6. – С. 183–184.
2. Н. Ш. Два года работы журнала / Н. Ш. // Беларуская работніца і сялянка. – 1926. – № 10 (24). – С. 6.
3. От редакции // Беларуская работница и сялянка. – 1924. – № 1. – С. 1.
4. Рост общественности среди женщин // Беларуская работніца і сялянка. – 1926. – № 5. – С. 11.

Дмитрий Дроздов

Белорусский государственный университет

СОВРЕМЕННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПРЕССЫ В КОНТЕКСТЕ СУЩЕСТВЕННЫХ ПРОЦЕССОВ ТРАНСФОРМАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Современное состояние национальной сферы массовой коммуникации определяют следующие существенные характеристики: постоянно возрастающее применение новейших информационно-коммуникационных технологий, максимальная оперативность доставки информации, наличие большого количества каналов коммуникаций, универсальность форм информационных продуктов и услуг, акцент на визуальность ин-